

YAPIT

TOPLUMSAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

11/HAZİRAN-TEMMUZ-AĞUSTOS 1985

450 LİRA

OĞUZ OYAN
KDV'nin Ekonomi Politđiđi

ARSLAN SONAT
Stagflasyon ve Alternatif

YILDIRIM KOĐ
Üretken ve Üretken Olmayan Emek

NİCOS MOUZELIS
Yunan ve Bulgar Köylüleri

ÇAĞLAR KEYDER
Ortakçılık ve Küçük Mülkiyet

ERHAN ACAR
Emeğin Kondu'ları

REŞAT KASABA
Kompradorlar Üzerine

CEM SOMEL
Fiyat Mekanizması Aksayınca

DOST

Y A P I T

SAYI 11 HAZİRAN/TEMMUZ/AĞUSTOS 1985

3	Yazı Kurulu	SUNUŞ
7	Oğuz Oyan	KATMA DEĞER VERGİSİNİN EKONOMİ POLİTİĞİ
35	Arslan Sonat	STAGFLASYON VE ALTERNATİF İKTİSAT POLİTİKALARI
57	Yıldırım Koç	TÜRKİYE'DE ÜRETKEN EMEK VE ÜRETKEN OLMAYAN EMEK
67	Nicos Mouzelis	YUNAN VE BULGAR KÖYLÜLERİ : İKİ SAVAŞ ARASI DÖNEMDE SOSYO - POLİTİK DURUMLARININ BAZI YÖNLERİ
89	Çağlar Keyder	TÜRKİYE'DE ORTAKÇILIK DÖNGÜSÜ VE KÜÇÜK KÖYLÜ MÜLKİYETİNİN PEKİŞMESİ
KİTAPLAR		
107	Erhan Acar	BİR BERCI KIZIN PENCERELERİNDEN EMEĞİN KONDULARI
115	Reşat Kasaba	KOMPRADORLAR ÜZERİNE
121	Cem Somel	FİYAT MEKANİZMASI AKSAYINCA

YAPIT Toplumsal Araştırmalar Dergisi
No. 11 Haziran - Temmuz - Ağustos 1985

Türkiye'de Üretken Emek Ve Üretken Olmayan Emek

Türkiye'de istihdamın yapısına ilişkin çalışmalarda, işgücünün sektörlere ve mesleklere göre dağılımı inceleniyor. Ancak, çalışmanın (emeğin) ve emekçilerin ne kadarının üretken olduğu konusunda araştırma yapılmadı.

Bu konuların tartışılmasını ve açıklığa kavuşturulmasını gerekli kılan bir neden, Türkiye'de ücretlilerin yapı ve dinamiğinin kavranmasında bu ayrımın önemidir. 1980 yılında Türkiye'de ücretlilerin sayısı 6,2 milyona; iş sahibi toplam faal işgücüne oranı ise yüzde 33,3'e ulaştı. Tarım dışı sektörlerde ücretlilerin sayısı 1980 yılında 5,6 milyona; iş sahibi faal işgücüne oranı ise yüzde 75'e yükseldi. 1980 - 1985 döneminde bu sayı ve oranlar artmaya devam etti ve önümüzdeki yıllarda daha da yükselecek. Bu koşullarda, ücretlilerin yapı ve dinamiği, toplumsal yapı ve dinamiğin önemli bir parçasını oluşturuyor. Üretken emek ve üretken olmayan emek kavramları ise, üretim araçları mülkiyetinden yoksun olan ücretlilerin diğer sınıf ve tabakalarla ilişkilerini, ücretliler içinde çeşitli tabakaların iç ilişkilerini ve buna bağlı olarak da, ücretlilerin davranışlarını kavramanın önemli bir aracıdır. Ücretliler içinde değer yaratan ve değer yaratmayan kesimlerin, davranışları ve beklentileri farklıdır. Üretken faaliyette bulunmayan, ya da değer ve artı-değer yaratmayan ücretlilerin ücreti, üretken faaliyet içindeki ücretlilerin yarattığı değerden ödeniyor. Ayrıca, üretim araçlarıyla hukuksal mülkiyet ilişkileri açısından mülksüzleşmiş olmalarına karşın, kapitalist üretim süreci içinde üstlendikleri (üretimin teknik örgütlenmesinin ötesindeki) görevler ne-

deniyle toplumsal durumları ve davranışları farklılaşan ve verilerde «ücretliler» kategorisinde ele alınan bir kesimin de (yöneticiler, ustabaşılar, vb.) durumunun kavranılmasında, bu kavramlar yararlı ve gereklidir.

ÜRETKEN EMEK

Değer üretme süreci, ancak maddi ürün üretimiyle mümkündür. Her çalışma değer üretmiyor. Değer üretiminin ölçütü, maddi ürün üretimidir. İnsan emeği, ana değer kaynağı olarak, maddi ürünlerde billûrlaşıyor ve onları değer içeren ürünler ve mallar haline dönüştürüyor. Her tüketim ise nihai olarak bu maddi ürünlerin tüketimidir. Hizmet tüketimi gibi gözüken olgular da, özde bu hizmeti gerçekleştiren kişilerin kendilerini yeniden üretmeleri sürecindeki maddi ürünler tüketimidir. Bu nedenle, toplumun üretken kapasitesinden anlaşılması gereken, onun maddi ürünler üretebilme yeteneği ve başarısıdır.

Ancak üretim teknolojisinde, bir malın üretiminde ve toplumsal anlamda işbölümünde gelişmeyle birlikte, maddi ürün üretimi ile özdeşleştirilen bir değer yaratma sürecine kimlerin katıldığı karmaşıklaşıyor; sınırlar bir ölçüde muğlaklaşıyor. Ayrıca, üretim biçimi ve üretim araçları üzerinde mülkiyet hakkına sahip olanların üretim sürecine ve üretimin amacına yaklaşımları da, üretken ve üretken olmayan emek kavramlarını karmaşıklaştırıyor.

Kapitalist bir ülkede, tarım - ormancılık - balıkçılık, madencilik - taşçılık, imalat sanayii, inşaat, elektrik - gaz - su üretimi ile taşımacılık ve iletişim sektörlerinde ve proje - plan, makina tamir - bakım, işyeri temizleme işlerinde gerçekleştirilen üretken çalışmayla, maddi ürünler üretiliyor. Böylece insan emeği doğrudan, ya da işyeri ya da toplum ölçeğindeki kolektif üreticinin bir parçası olarak, maddi ürünlere aktarılıyor. Bu toplumun üretimi, bu sektörlerde yaratılan değerdir. Diğer sektörler ise bu toplam üretimden pay alıyor. Bu üretken sektörlerde üretimin teknik örgütlenmesi içinde yer alanlar, üretken bir çalışma içindedir. Üretken bir sektörde istihdam edilmesine karşın, üretimin teknik yapısı dışında kalan kişiler ise (bunlar ister kapitalist, ister küçük üretici, ister ücretli olsun), üretken değildir.

Buna göre, bir ülkede istihdamı üretken olan ve üretken olmayanlar açısından irdelerken, önce üretken sektörleri, daha sonra da bu üretken sektörlerde üretken bir çalışma içinde olanları belirlemek gerektir.

TÜRKİYE'DE ÜRETKEN EMEK VE ÜRETKEN OLMAYAN EMEK TAHMİNLERİ

Türkiye'de işgücünü üretken olan ve olmayan emek açısından ele alan çalışma, bildiğim kadarıyla, yok.

Türkiye'de maddi ürün üretimine katılan, ya da emeklerini maddi ürüne aktaran insanları, çeşitli sınıflara bölebiliriz.

I. Ücretliler içinde işçi sınıfı.

2. Küçük üreticilerin bir bölümü.

3. Kapitalistlerin bir kısmının çalışmasını bir bölümü.

Kapitalistlerin faal işgücü içindeki sayısının görece azlığı ve bu sınıfın üretimin teknik örgütlenişinde üstlendikleri görevlerin önemsizliği nedeniyle, kuramsal olarak değer üretme sürecine katılması olanaklı bu kesimi, çözümlenmeden soyutlayabiliriz.

Ücretliler ve küçük üreticilerin üretken faaliyet içinde olan bölümlerini belirlemede, bu hesaplamalarda gencl olarak kullanılan yöntemle bağlı kalarak, üretken sektörlerle dağılımı esas alacağız. Bu sektörler tarım - ormancılık - balıkçılık, madencilik - taşımacılık, imalat sanayii, inşaat, elektrik - gaz - su üretimi, taşımacılık ve iletişimdir. Ticari faaliyet içinde, üretimin devamı niteliğindeki çalışmanın oranının az olduğu varsayımıyla, bir bütün olarak ticaret sektöründe çalışanlar üretken kesim dışında tutulacaktır.

Özellikle küçük üreticiliğin çalışmasının bir bölümü, üretilen ürünün pazarlanmasına dönüktür. Gerçeğe üretken olmayan bu çalışmanın çok önemli olmadığı ve soyutlanabileceği düşünüldü.

Üretken sektörlerde olmasına karşın, üretimin teknik örgütlenmesine katılmayan bazı meslekler de, çok kaba bir tahminle, sektörlerdeki istihdamdan düşülecektir.

Ek çizelgelerden de izlenebileceği gibi, 1980 yılında yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre Türkiye'nin nüfusu 44,7 milyon; 12 ve daha yukarı yaşlardaki faal nüfus ise 18,5 milyondur. 18,5 milyon rakamı nüfus sayımı gününden önceki bir hafta içinde bir işte çalışanların toplamıydı. İşsizleri içermiyordu.

1980 yılı Ekim ayında bir işte çalışan 18,5 milyon kişinin 6,2 milyonu ücretli; 4,3 milyonu kendi hesabına çalışan üretici; 7,9 milyonu ise ücretsiz aile çalışanıydı. Diğer bir deyişle, 18,5 milyonun 18,3 milyonu geçimini kendi emekleriyle karşılıyordu. Ancak bu çalışanların önemli bir kısmı değer (maddi ürün) üretimine katılmıyor, diğerlerinin yarattığını paylaşıyordu.

Maddi ürün üretilen sektörlerde çalışanların toplamı 14,2 milyondur. Diğer bir deyişle, üretken bir faaliyet içinde bulunanların toplam iş sahiplerine oranı yüzde 76,5 idi. Bu oran ilk bakışta yüksek gözüküyor. Aynı yöntemle yaptığımız hesaplamalara göre, ABD'de 1982 yılında bu oran yalnızca yüzde 34,3'tü. Türkiye ile ABD arasındaki fark, üretken faaliyette bulunanların toplam nüfusa oranında da görülüyor. ABD'de 1982 yılında toplam nüfusun yüzde 16,2'si değer yaratıyor. Türkiye'de ise değer yaratanlar 1980 yılında toplam nüfusun yüzde 31,7'si. Bu rakamlar bazı gerçekleri sergiliyor. ABD'de emek üretkenliği o'denli yüksek ki, nüfusun yüzde 16'sının yarattığı değer nüfusun tümünü bugünkü refah düzeyinde beslemeye ve ABD devlet harcamalarını karşılamaya yetiyor. Diğer bir deyişle, işgücünün ve nüfusun daha büyük bir bölümü, rasyonel ve planlı bir ekonomik örgütlenme içinde maddi ürünler (değer) üretimine dönük bir çalışma içinde olsa, insanlığın bugünkü standartlara göre önemli hiçbir maddi gereksinimi kalmaz. Nüfusun üretken yüzde 16'sının emeğinin önemli bir kısmı işe, yararlı olmayan ürünler (tüketimi üretken olmayan

ürünler) üretimine gidiyor. Daha rasyonel bir toplumsal örgütlenmede, üretken gücün yararsız üretime ayrılan bölümünün de yararlı ürünler (tüketimi üretken olan ürünler) üretimine ayrılması, toplumun yararlı maddi ürünler üretme potansiyelini ve refahını olağanüstü düzeylere sıçratacaktır.

Bu rakamlardan Türkiye ile ilgili çıkaracağımız en önemli sonuç, emek üretkenliğinin çağdaş düzey açısından geriliğidir. Nüfusun yüzde 31,7'si maddi ürünler üretiminde çalışıyor. Ancak yaratılan değer, emek üretkenliğinin düşüklüğü nedeniyle, pek fazla değildir. Ayrıca, yaratılabilen bu kısıtlı miktarın bir bölümü ülke dışına aktarılıyor; geri kalan da olağanüstü eşitsiz bir biçimde bölüşülünce, yaşamlarını çalışarak kazanan insanların ve bunlar içinde değer yaratan üreticilerin ve bunların bir kesimini oluşturan işçi sınıfının payına, yoksulluktan başka bir şey düşmüyor.

1980 sonrası verilerine sahip değiliz. Ancak, 24 Ocak kararları sonrasındaki genel gelişmelerden ve 1970, 1975 ve 1980 nüfus sayımları sonuçlarından çıkan eğilimlerden bazı değerlendirmeler yapmak olanaklıdır.

Üretken nüfusun toplam nüfus içindeki payı düşüyor. Bu oran 1970 yılında 34,4 iken, 1980 yılında yüzde 31,7 oldu. Üretken emekçilerin faal işgücüne oranı ise, 1970 yılında yüzde 80,9 iken 1980 yılında yüzde 76,5'e düştü (bu oran ABD'nde 1982 yılında yüzde 34,3 idi). Faal nüfusun 1980 yılında yüzde 60'ı tarım kesimindeydi. Tarımda üretimin ve kırsal kesimde toplumsal yaşamın niteliği gereği, maddi ürün üretiminde çalışanlar faal nüfusun tüme yakın bir bölümünü oluşturuyor. Ancak tarımda çağdışı teknoloji ile üretilebilen, son derece kısıtlıdır. Bu nedenle, tarımda insanlar çalışıyor ama çok düşük bir emek üretkenliğinde üretiyor.

Tarımın bu özellikleri nedeniyle, tarım - dışı sektörlerdeki faal işgücüne baktığımızda, Türkiye ile ABD arasındaki farkın azaldığını görüyoruz. ABD'nde 1982 yılında tarım dışı sektörlerde üretken ücretlilerin toplam ücretlilere oranı yüzde 32,5 iken, Türkiye'de 1980 yılında bu oran yüzde 43 idi.

Son beş yıl içinde Türkiye'de emek üretkenliğinde önemli sıçramalar gerçekleşmedi. Ancak üretken çalışma içinde olanların toplam nüfus içinde payı azaldı. Ayrıca, tarım dışındaki sektörlerde faal işgücü arttı. Üreticiler içinde ise ücretlilerin payı yükseldi. Tüm ekonomide üretken ücretlilerin üretken tüm emekçiler içindeki payı, 1970 yılında yüzde 16,6'dan 1980'de yüzde 20,9'a çıktı. Buna koşut olarak, tarım - dışı sektörlerde üretken ücretlilerin tüm üretken emekçilere oranı 1970'de yüzde 70,7 iken, 1980 yılında yüzde 77,4 oldu.

Türkiye'de üretken sektörlerde yaratılan maddi ürünler toplamının hesaplanmasının ve özellikle ücretlilerin üretken olup olmadıkları yaklaşımını da içeren yapı analizlerinin, Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal yapı ve dinamiğinin kavranmasına büyük katkıda bulunacağı inancındayım.

ÇİZELGE I: ABD ve Türkiye'de Üretken Emekçilerin Durumu
(% Dağılım)

	ABD (1982)	Türkiye (1970)	Türkiye (1975)	Türkiye (1980)
1. <u>üretken nüfus</u> toplam nüfus	16,2	34,4	34,7	31,7
2. <u>üretken nüfus</u> toplam istihdam	34,3	80,9	80,6	76,5
3. <u>üretken ücretli</u> toplam ücretli	33,7	48,6	51,0	48,0
4. <u>üretken ücretli</u> toplam üretkenler	89,5	16,6	19,6	20,9
5. Tarım dışı sektörlerde <u>üretken nüfus</u> toplam istihdam	31,9	42,0	42,8	41,7
6. Tarım dışı sektörlerde <u>üretken ücretli</u> toplam ücretli	32,5	40,6	41,3	43,0
7. Tarım dışı sektörlerde <u>üretken ücretli</u> toplam üretkenler	94,1	70,7	74,2	77,4

Kaynak: Çizelgeler II, III, IV ve VI'daki kaynaklardan hesaplanmıştır.

ÇİZELGE II: Türkiye'de 1970 Nüfus Sayımına Göre Üretken Nüfus (000 kişi)

- A. Toplam nüfus : 35 605
 B. 12 ve daha yukarı yaşlardaki faal nüfus : 11 119
 Ücretliler : 4 173
 Kendi hesabına çalışanlar : 4 036
 Ücretsiz aile çalışanları : 6 804
 C. Üretken sektörlerdeki ücretli ve küçük üreticiler

Sektör	Ücretliler						TOPLAM
	Sektör Toplam	Üretken Olmayan	Üretken Olan	Kendi Hesab. Çalış.	Ücretsiz Aile Çalış.		
1. Tarım-Orman-Balıkçılık	602	25	577	2 938	6 668	10 208	
2. Madencilik-Taşçılık	108	10	98	2	0	110	
3. İmalat Sanayii	831	62	769	351	83	1 265	
4. Elektrik-Gaz-Su	15	2	12	—	—	15	
5. İnşaat ve Bayındırlık	414	19	395	17	1	432	
6. Ulaştırma-Haberleşme, Depolama	210	33	177	139	8	357	
TOPLAM	2 179	151	2 028	3 447	6 762	12 388	

- D. Üretken sektörlerde istihdam edilip çalışması üretken olmayanlar

	Üretken Sektörler							TOPLAM
	Tarım, Orman	Maden, Taş	İmalat Sanayii	Elekt. Gaz-Su	İnşaat Bayınd.	Ulaştır. Hab. Dep.		
A. Müteşebbis, direktör, üst düzey yönetici	2,5	0,9	22,1	0,2	13,5	13,7	52,9	
B. Ticaret ve satış personeli	0,9	2,8	10,4	0,5	0,4	1,1	16,1	
C. Şahsi hizmetler	19,5	4,9	22,1	1,3	4,3	15,5	67,6	
D. Muhasebe görevlisi, kasiyer, v.b.	2,1	1,3	7,3	0,3	0,6	3,0	14,6	
TOPLAM	25,0	10,0	61,8	2,3	18,8	33,3	151,2	

Kaynak: DİE, Genel Nüfus Sayımı (25.10.1970), Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, DİE Yay., No. 756, Ankara, 1977.

Not: Yuvarlamalar nedeniyle toplamlarda küçük oynamalar vardır.

ÇİZELGE III: Türkiye'de 1975 Nüfus Sayımına Göre Üretken Nüfus (000 kişi)

- A. Toplam nüfus : 40 348
 B. 12 ve daha yukarı yaşlardaki faal nüfus : 17 384
 Ücretliler : 5 387
 Kendi hesabına çalışanlar : 4 165
 Ücretsiz aile çalışanları : 7 670
 C. Üretken sektörlerdeki ücretli ve küçük üreticiler

Sektör	Ücretliler						TOPLAM
	Sektör Toplam	Üretken Olmayan	Üretken Olan	Kendi Hesab. Çalış.	Ücretsiz Aile Çalış.		
1. Tarım-Orman-Balıkçılık	1 021	77	944	3 115	7 514	11 650	
2. Madencilik-Taşçılık	111	5	106	0	—	111	
3. İmalat Sanayii	1 066	54	1 013	277	76	1 419	
4. Elektrik-Gaz-Su	19	2	18	0	0	19	
5. İnşaat ve Bayındırlık	463	24	439	52	6	521	
6. Ulaştırma-Haberleşme, Depolama	258	28	230	196	21	475	
TOPLAM	2 939	190	2 749	3 641	7 617	14 197	

- D. Üretken sektörlerde istihdam edilip çalışması üretken olmayanlar

	İstihdam Edilip Çalışması Üretken Olmayanlar							TOPLAM
	Tarım, Orman	Maden, Taş	İmalat Sanayii	Elekt. Gaz-Su	İnşaat Bayınd.	Ulaştır. Hab. Dep.		
A. Müteşebbis, direktör, üst düzey yönetici	4,6	0,4	9,7	0,2	13,7	12,0	40,6	
B. Ticaret ve satış personeli	29,8	0,4	20,3	0,3	3,3	1,6	55,7	
C. Şahsi hizmetler	37,4	3,6	19,7	0,9	5,6	13,5	80,7	
D. Muhasebe görevlisi, kasiyer, v.b.	4,9	1,0	3,8	0,2	1,8	1,3	13,0	
TOPLAM	76,8	5,4	53,6	1,6	24,4	28,4	190,2	

Kaynak: DİE, Genel Nüfus Sayımı (26.10.1975), Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, DİE Yay., No. 988, Ankara, 1982.

ÇİZELGE IV: Türkiye'de 1980 Nüfus Sayımına Göre Üretken Nüfus (000 kişi)

A. Toplam nüfus	: 44 737
B. 12 ve daha yukarı yaşlardaki faal nüfus	: 18 522
Ücretliler	: 6 162
Kendi hesabına çalışanlar	: 4 277
Ücretsiz aile çalışanları	: 7 860
C. Üretken sektörlerdeki ücretli ve küçük üreticiler	

Sektör	Ücretliler						TOPLAM
	Sektör Toplam	Üretken Olmayan	Üretken Olan	Kendi Hesab. Çalış.	Ücretsiz Aile Çalış.		
1. Tarım-Orman-Balıkçılık	589	26	563	2 859	7 650	11 098	
2. Madencilik-Taşçılık	128	10	119	2	0	130	
3. İmalat Sanayii	1 500	149	1 351	314	97	1 911	
4. Elektrik-Gaz-Su	33	6	27	—	—	33	
5. İnşaat ve Bayındırlık	709	44	665	33	3	745	
6. Ulaştırma-Haberleşme, Depolama	276	43	233	236	13	525	
TOPLAM	3 235	277	2 957	3 444	7 764	14 442	

D. Üretken sektörlerde istihdam edilip çalışması üretken olmayanlar

	Ücretliler							TOPLAM
	Tarım, Orman	Maden, Taş	İmalat Sanayii	Elekt. Gaz-Su	İnşaat Bayınd.	Ulaştır. Hab. Dep.		
A. Müteşebbis, direktör, üst düzey yönetici	0,8	1,5	49,4	0,5	28,4	10,0	90,6	
B. Ticaret ve satış personeli	0,4	0,3	14,1	0,1	0,5	1,5	16,9	
C. Şahsi hizmetler	22,1	6,1	63,4	4,4	13,4	24,1	133,5	
D. Muhasebe görevlisi, kasiyer, v.b.	2,4	1,7	22,1	1,2	1,8	7,2	36,4	
TOPLAM	25,8	9,5	149,1	6,3	44,1	42,7	277,5	

Kaynak: DİE, Genel Nüfus Sayımı (12.10.1980), Sosyal ve Ekonomik Nitelikler, DİE Yay., No. 1072, Ankara, 1984.

ÇİZELGE V: Üretken Sektörlerde Üretken Olan ve Üretken Olmayan Ücretlilerin Sektörlere Göre Dağılımı (%)

Sektörler	1970		1975		1980	
	Ür. Olan	Ür. Olma.	Ür. Olan	Ür. Olma.	Ür. Olan	Ür. Olma.
1. Tarım-Orman-Balıkçılık	96	4	92	8	96	4
2. Madencilik-Taşçılık	91	9	95	5	93	7
3. İmalat Sanayi	93	7	95	5	90	10
4. Elektrik-Gaz-Su	84	16	92	8	81	19
5. İnşaat-Bayındırlık	95	5	95	5	94	6
6. Ulaştırma-Haberleşme, Depolama	84	16	89	11	85	15
TOPLAM	93	7	94	6	91	9

ÇİZELGE VI: Amerika Birleşik Devletleri'nde 1982 Yılında Üretken Nüfus (000 kişi)

A. Toplam Nüfus	: 231 534
B. Faal Nüfus	: 109 015
Ücretliler	: 99 243
İşverenler ve kendi işinde çalışanlar	: 9 111
Ücretsiz aile çalışanları	: 661
C. Üretken sektörlerdeki nüfus	

Sektör	Ücretliler					TOPLAM
	Sektör Toplam	Üretken Olmayan	Üretken Olan	Kendi Hes. Ça. ve İşv.	Ücretsiz Aile Çalış.	
1. Tarım-Orman-Balıkçılık	1 913	73	1 840	1 695	262	3 870
2. Madencilik-Taşçılık	1 145	139	1 006	35	2	1 182
3. İmalat Sanayii	22 686	2 586	20 100	363	23	23 072
4. Elektrik-Gaz-Su	1 470	146	1 324	9	—	1 479
5. İnşaat-Bayındır.	5 661	806	4 855	1 185	42	6 888
6. Ulaştırma-Haberleşme-Depolama	5 206	863	4 343	306	13	5 525
TOPLAM	38 081	4 613	33 468	3 593	342	42 016

D. Üretken Sektörlerde İstihdam Edilip Çalışması Üretken Olmayanlar

	Tarım	Orman	Maden	Taşçı.	İmalat	San.	Elektr.	Gaz-Su	İnşaat	Bayınd.	Ulaştır.	Hab. Dep.	TOPLAM
A. Yönetici Görevler	49	120	1 675	105	740	616	3 305						
B. Satış Görevlileri	9	6	512	3	33	86	649						
C. Hizmet Görevlileri	15	13	399	38	33	161	659						
TOPLAM	73	139	2 586	146	806	863	4 613						

Kaynak: ILO, Year Bock of Labour Statistics - 1983, Geneva.